

J E R E M I A II: 13.

Want Mijn volk heeft twee boosheden gedaan: Mij, den spring-ader des levendigen waters, hebben zij verlaten, om zich zelven bakken uit te houwen, gebroekene bakken, die geen water houden.

Maar de afvalligen, zegt de Profeet David, wonen in het dorre, Psalm. LXVIII: 7. Het is een woord van eene gewisse en algemeene waarheid, hoe het ook al mogt genomen en toegepast worden. — De afvalligen zijn de zulken, die van God, den Heere afvallen, door Hem en Zijne genade, Zijne gemeenschap en dienst te verlaten, en zich met hunne harten te keeren tot de wereld en de zonde, en dat, na dat zij altemaal eerst God en Zijnen dienst beleden, en zich voor een volk Gods, in de wereld uitgegeven hebben. Deze zijn afvalligen, snoode verlaters van God en Zijne heilige wegen; het zij dan, dat een geheel volk en kerk, of slechts bijzondere personen, zich aan deze schrikkelijke zonde van afval, komen schuldig te maken; het zij, zij dezen afval schielijker of langzamer, ganschelijk of slechts stukswijze mogen volbrengen; van alle zoodanige afvalligen, wordt hier nu getuigd, dat zij wonen in het dorre: dat is in een staat van allerhande geestelijk en lichamelijk gebrek, ellende, droefenis, onvruchtbaarheid, toorn, vloek en eindelijk ook, van eeuwige rampzaligheid en verdoemenis; indien zij, tot den einde toe, onberouwelijk en onbekeerlijk, in dezen hunnen afval blijven volharden. — De reden

hier van is, voor een verlicht en geestelijk toehoorder, zeer klaar om te verstaan; want dewijl de Heere God de eenige en onuitputtelijke spring-ader van alle zegeningen is, geestelijke en lichamelijke, van Wiens algoegzaamheid, al het gewenschte goed, dat wij noodig hebben, beide naar ziel en ligchaam, voor tijd en eeuwigheid, alleenlijk moet voortkomen, en zonder Wiens genade en hulp, wij de ellendigste zijn van alle schepselen; zoo kan het dan niet anders zijn, indien wij dien God gaan verlaten, met onze harten van Hem afvallen, Zijn dienst verachten, en wij ons niet ontzien, op allerhande wijzen, tegen Hem te zondigen, en Hem te vertoornen; het kan niet anders wezen, zeg ik, of wij moeten dan noodzakelijk, niet alleen in een zeer dorren staat komen, van allerhande geestelijke en lichamelijke ellende, zoo als met geene pen te beschrijven, noch met geene tong uit te spreken is; maar wij moeten, gelijk de psalmist zegt, dan ook in het dorre wonen; bestendig en geduurzaam, in zoodanige ellende blijven, tot dat wij ernstig besluiten, met den verloren zoon, om tot God, onzen Vader, weder te keeren, van Wien wij afgeweken en afgevallen zijn; of wij moeten anders voor eeuwig, in het dorre van de allerschrikkelijkste ellende en rampzaligheid blijven wonen, onder Gods vloek en toorn, zonder eenige de minste hoop van verlossing. (1) Het zij dan, dat een geheel volk of kerk, allengskens komt van God af te wijken en af te vallen, Zijnen dienst, verbond en heilige Wet te verlaten, en in hunnen afval, tegen alle Gods roepingen, waarschuwingen en bestraffingen, hardnekkig blijft volharden, zoo vertrekt de Heere dan ook eindelijk, van zoo een volk en kerk; neemt Zijn Geest, genade, hulp en zegen van hen weg; laat hen nu wonen in het dorre, en zendt hun nu Zijne oordeelen, van tijd tot tijd te huis, als gewisse blijken, van Zijnen toorn en ongenoegen over hen; waardoor dan alles, in hunnen geestelijken en wereldlijken staat, allengskens grootelijks komt te vervallen; alle voorspoed van hen wijkt, en eene droevige dorheid, magerheid en onvruchtbaarheid komt te ontstaan, in alle hunne gewenschte dingen of genietingen. En wanneer zulk een volk, dan nogtans, in hun afval van den Heere, onverbe-

terlijk blijft volharden, zoo wordt deze hunne *dorheid*, dan ten laatsten door Gods toorn veranderd, in hun geheel *verderf en ondergang*. Even eens, gelijk een hovenier een *dorre* boom, eindelijk geheel afhout en uitroeit. (2) Indien het anders bijzondere personen zijn, die zoo voor zich zelve, van den Heere komen af te vallen, al is het ook maar alleen, een verval in de zonde, en een overslaan tot losbandigheid, wereldsgezindheid, of eenige andere soort van zondig leven; zoo geraken dezulken daardoor, dan ook allengskens, tot een zeer *dorren*, bedroefden en geesteloozen staat, verliezende hunne vorige teederheid en vruchtbaarheid, en komende somtijds ook onder Gods nare bezoeken en oordeelen; zoo dat, hoe men het ook nemen of begrijpen mag, het blijft altijd eene waarheid, dat *de afvalligen* zullen *wonen in het dorre*, alwaar niet dan nare geesteloosheid, tegenspoed, ellende en onvruchtbaarheid, voor hun gevonden wordt. Helaas! of dit niet de groote en algemeene zonde, van al het volk van Nederland ware; ja, van een ieder onzer, die hier bijeen zijn! ach! dat dit nare brandmerk thans niet gedrukt stonde op onzer aller voorhoofden, *de afvalligen wonen in het dorre!* — En dit was ook de groote beschuldiging, welke de Heere oudtijds had, tegen het Joodsche volk, dat zij Hem verlaten hadden, en algemeen van Hem waren afgevallen, en daardoor nu zich zelve, in een zeer dorren en ranpzaligen staat gebragt hadden, gelijk Hij dat hier in den Tekst, alzoo openlijk, en met groote beweging, door den Profeet, ten hunne laste inbrengt, uitroepende: *Want mijn volk heeft twee boosheden gedaan*. Deze woorden hebben wij gedacht, dat ons in deze ure, eene zeer gepaste stoffe zouden opleveren, voor het groote werk van dezen dag, waarom wij die, met des Heeren hulp en bijstand, dan eerst wat nader zouden openleggen, om er dan verder, het noodige gebruik van te maken; doch zoodanig, dat wij voor ditmaal, alleen maar het zakelijke van den zin des Geestes, zouden voordragen, zonder de dingen in het breede te verklaren, als zijnde het enkel leeren en onderwijzen, van eenige waarheid uit het Woord, nu zoo zeer het voornaamste oogmerk, van onze tegenwoordige bijeenkomst.

Onze Tekstwoorden komen voor in de eerste profetie of predikatie van Jeremias, de welke hij op Gods bevel gedaan heeft, voor het Joodsche volk, in de dagen van den Godvruchtigen Koning Jozias, voor dat nog het wetboek, dat langen tijd verloren was geweest weder gevonden was. In dien tijd was het Joodsche volk, uitermate zeer bedorven, hetgeen alleen uit deze twee dingen, genoegzaam af te nemen is: (1) dat het Goddelijke Wetboek, door de snoode achteloosheid der priesteren, geheel verloren was, zoo dat het Woord Gods, een langen tijd, niet meer onder hun gezien, gelezen noch gehoord werd, niet meer dan onder de Heidensche volken, die rondom hen gelegen waren. Wat moet er dan nu niet eene onbeschrijfelijke onwetenschap en onkunde van God, en van alle de zaken van Zijnen dienst, en van den weg der zaligheid, algemeen onder hen geheerscht hebben, alzoo slim als onder de Heidenen! (2) Dat de Godsdienst allengskens onder hun schrikkelijk bedorven was, en zij de afgoderij, benevens denzelven, openlijk ingevoerd hadden, zoekende alom, door het gansche Land de Heidensche drekgoden, en zich voor dezelve nederbuigende, gelijk een ieder dat kan nalezen 2 Kon. XXII en XXIII. Deze twee zaken kunnen ons genoeg doen bemerken, hoe onbeschrijfelijk groot de bedorvenheid des Joodschen volks was, in dezen tijd, eer nog de Koning Jozia Land en Kerk heeft beginnen te reformeren. Nu, te dier tijd zond de Heere, den Profeet Jeremia tot hun, als eenen bestraffenden man, om in Zijnen Naam, met hen te handelen over deze hunne uiterste verdorvenheid en goddeloosheid, en hun het schrikkelijk oordeel, van hunne aannaderende verwoesting en gevangenis bekend te maken, en te beproeven, of hij ook nog iets door ernstige bestraffing, vermaningen, bedreigingen, aanbiedingen van genade als anderzins, tot des volks bekeering, en tot verzachting van Gods toorn, konde te weeg brengen; ten minste of er nog eenig overblijfsel van hen, daardoor mogt kunnen gewonnen, versterkt en behouden worden. Tot een zoodanig einde vangt de Profeet, (wiens Goddelijke roeping en aanstelling tot dit heilig ambt, in het vorige eerste kapittel beschreven is,) dan nu in dit ons Tekstkapit-

tel, zijne eerste prediking of Profetie tot de Joden aan; waarin hij, gelijk doorgaans, in den Naam des Heeren, des Gods der heirscharen handelt, met het gansche volk, zonder onderscheid van staat of orde van menschen: want des Heeren Woord, hield of was gerigt tot hun allen gezamenlijk. (1) Stelt hij hun Gods bevel voor oogen, hetwelk hij, tot deze prediking aan hun, van Hem had ontvangen, opdat zij moesten weten, wiens woord hij tot hun sprak, en op wiens bevel en gezag hij met hun handelde, vers 1 en 2 in het begin. (2) Daarop stelt hij hun dan des Heeren zaak of Woord, nu zelve voor, hetwelk eerst behelst, een levendig vertoog van de groote weldaden Gods, in den aanvang aan hun bewezen; en hoe Hij hen, met eene magtige hand verhoogd, en tot zulk een groot en heerlijk volk gemaakt had; en daar dan nevens, hunne gruwelijke ondankbaarheid tegen den Heere vers 2—8. Dit alzoo tot een grond vooraf gelegd hebbende, zoo gaat hij nu een groot register opmaken, van de schrikkelijke boosheden des Joodschen volks, die uit eene zoo snoode ondankbaarheid tegen den Heere, met der tijd al verder gesproten waren. — (3) En eerst laat hij vers 9, bij wijze van voorrede, eene bedreiging van God voorafgaan, hoe Hij hen en hunne nakomelingen, om deze hunne ondankbaarheid, zwaarlijk straffen zoude, en hoe dezelve de oorzaak was van al Zijn twisten met hun, zeggende: *Daarom zal ik nog met ulieden twisten*, enz. — (4) Daarop gaat hij dan nu, tot der Joden schrikkelijke boosheden zelve over, ondernemende, om die in den Naam des Heeren, hun klaar te bewijzen, en allerduidelijkst voor oogen te stellen; gelijk hij hiertoe dan vers 10—14 zijn eerste bewijs neemt, uit vergelijking van hen met de Heidensche volken, die in de andere landen der wereld woonden; aantoonende, dat der Joden boosheid en goddeloosheid, die der Heidenen, zeer verre in grootheid en gruwelijkheid overtrof. En dat hunne afgoderij, en het verlaten van den Heere en Zijnen dienst die onder hen was ingesteld, die van alle de Heidenen verre te boven ging. Hij wijst hun dan eerst tot de Heidenen vers 10, *want gaat over* enz. Hij stelt hun vers 11 eerste gedeelte, de zaak voor die zij bij

deze Heidensche volken moesten nasporen en onderzoeken. *heeft ook een volk de Goden veranderd?* enz. Als willende leeren, dat de Heidenen hunne afgoden, dewelke zij verkozen en aangenomen hadden, om als Godheden te eeren en te dienen, die dan altijd getrouw en standvastig bleven aanhangen, zonder die ooit wederom te veranderen of te verwerpen, en in derzelver plaats, andere afgoden aan te nemen, om die te dienen. — Neen, zulke trouweloosheid hadden de Heidenen hunne nietige drek-goden nimmer aangedaan; maar zij hadden dezelve altijd, hoe nietig zij ook wezen mogten, in waarde gehouden, en zoo onveranderlijk angekleefd. — Maar zoodanig eene trouw, had het goddelooze volk der Joden, den Heere hunnen God, die de waarachtige en allerhoogste God was, en die alleen, alle eere en heerlijkheid, tot in der eeuwigheid waardig was, niet aangedaan; maar zij hadden Hem schandelijk en trouwelooslijk verlaten; en in Zijne plaats hadden zij nietige en vervloekte drek-goden opgerigt, gelijk de profeet dat hier alzoo betuigt, in des Heeren Naam vers 11, tweede gedeelte, zeggende: *nogtans heeft Mijn volk zijne eere veranderd in hetgene dat geen nut doet*. Dit nu was eene zoo bovenmatige gruwel en allerschrikkelijkste boosheid, bij welke alle de goddeloosheden der Heidenen, niet eens te pas kwam, zoo dat de Profeet daar over, in des Heeren Naam aldus uitroept, met de hoogste ontzetting en beroering vers 12, *ontzet u hier over gij hemelen* enz., waarna hij de zaak dan zelve noemt, en die hun klaar voor oogen stelt, wat het eigenlijk was, zeggende in onzen Tekst: *want mijn volk heeft twee boosheden gedaan* enz.

De Heere zelve verdeelt dezen Tekst voor ons, sprekende (1) *van twee boosheden, die Zijn volk gedaan had*; (2) en dan die beide boosheden nader noemende, en aan den dag brengende, waarin die bestonden enz.

Mijn volk heeft enz. Hij spreekt van *Zijn volk*, verstaande daardoor het Joodsche volk, hetwelk *Zijn volk* was, (1) omdat zij kinderen waren van Abraham, Izaak en Jakob, hunne vaders, met welken, en met wier zaad, de Heere Zijn verbond voor eeuwig had opgerigt. (2) Om dat Hij ook zelfs met hun,

dit Zijn verbond, wederom plegtig had opgericht en vernieuwd, op Sinaï in de woestijn, en hen van alle de volkeren des aardbodems alleenlijk tot Zijn volk had afgezonderd en aangenomen, latende alle de Heidenen, wandelen op hunne wegen; (3) om dat Hij hun Zijn Heilig Woord en Wet, en de ordonnantien of bevelen, van den zuiveren Godsdienst had gegeven, en dien zelfs onder hun had vastgesteld, en alle de beloften der zaligheid, in den Messias, aan hun gedaan had. (4) Omdat Hij hun uit Egypten, door de groote woestijn, in het land Kanaän gevoerd had, een der beste en vruchtbaarste landen van den aardbodem, alwaar Hij hen tot zulk een groot en voortreffelijk volk gemaakt, en hen tot hiertoe nog zoo genadig bewaard en beschermd had. Dat God zulk een gruwelijk volk, over welks boosheid *de hemelen*, zich moesten ontzetten, en zeer woest worden, nogtans hier Zijn *volk* noemt, en hen daarvoor blijft erkennen, alzoo wel als toen zij voor dezen, in hun besten en bloeiendsten staat waren, dit moet ons ook met eene heilige ontzetting, deze drie dingen doen zien, en geheel aandachtig doen opmerken. (1) Gods onveranderlijk wezen, liefde en getrouwheid voor de Zijnen, dewelken Hij eens tot *Zijn volk* heeft aangenomen; Hij houdt hen daar nog voor, ook zelfs als zij geene schaduwe van een volk Gods meer hebben, maar duizendmaal erger en slimmer zijn, dan de allerslimste Heidenen; dit is het, wat de Heere ons zelve wilde zeggen Mal. III: 6, *want Ik, de Heere worde niet veranderd* enz. — (2) De grootheid van der Joden ondankbaarheid en schrikkelijke trouweloosheid, jegens den Heere, door Hem alzoo van hunne zijde te verlaten, en geheel van Hem af te vallen. — (3) Hoe nogtans de Heere daarmede, de deur van genade en bekeering, wijd voor hun open zet; dat Hij hun, in deze hunne uiterste boosheid en goddeloosheid, nogtans voor Zijn volk blijft erkennen, en niet anders dan als zoodanig, achtereenvolgens Zijn verbond met hun wil handelen; en daarom ook nu nog geenszins hun verderf, maar alleen hunne behoudenis kwam te zoeken, gelijk wij dat, bij eene andere gelegenheid, voor dezen, uwen aandacht breeder verklaard hebben.

Wat was er nu, van dit Zijn volk? — het had, zegt de Heere, *twee boosheden gedaan*. Hij spreekt (1) van *twee boosheden*, en (2) legt Hij die Zijn volk te laste, dat *zij die gedaan hebben*.

1. De Heere noemt *het boosheden*. (1) omdat het geene kleine of geringe zonden, maar allerzwaarste en gruwelijkste misdaden waren, die niet zwaarder noch schrikkelijker konden bedreven worden, van een volk, dat Gods volk was. (2) Omdat zij die niet uit zwakheid, en tegen hun zin en wil, maar met een volkomen besluit en opzet, uit enkele booze vijandschap, tegen den Heere hunnen God bedreven. (3) Om dat zij met een boos en verstokt gemoed, in dezelven bleven volharden, en tegen alle de middelen, welke God zoo lang gebruikt had, om hen daarvan af te brengen. (4) Eindelijk, om de booze gevolgen, en schrikkelijke straffen en oordeelen, die deze gruwelijke zonden, noodzakelijk met zich sleepten, even als een doodelijk vergif, of eene booze pestilentie, die alles aansteekt en vernielt, daar het maar bij, of omtrent komt. Als de zonden zoo veromstandig zijn, en van eene zoo gruwelijke hoedanigheid, dan noemt de Heere die doorgaans *boosheden*. Hij beschuldigt hen, dat zij *twee* zulke *boosheden* gedaan hadden; niet, als of zij in 't geheel, maar aan deze twee *boosheden* alleenlijk schuldig stonden, want hunne gruwelen en boosheden waren ontelbaar; het was als een berg, die aan den hemel reikte; ziet Jerem. VI: 7 en Kap. IX: 3; één enkel register van hunne boosheden, had hun geheele land wel kunnen bedekken; maar omdat deze twee boosheden (1) de voornaamste en gruwelijkste van allen waren, en van eene alles overklimmende verfoeijelijkheid. (2) Omdat zij de twee groote fonteinen en springaders waren, van alle hunne andere boosheden en gruwelijke zonden; ja, van hunne gansche goddeloosheid en verdorvenheid, die uit al dat schandelijk verlaten van den Heere, en uit hunne allersnoodste afgoderij voortkwamen; zoo dat deze dan hunne twee hoofdboosheden waren enz.

2. Daarmede beschuldigt hun nu de Heere, *dat zij die gedaan hadden*, zeggende: *mijn volk heeft* enz. Zij hadden die gedaan (1) zeer langen tijd en menigvuldig, en zonder ophouden, vele jaren achter mal-

kanderen, (2) met *toeneming*, gaande daarin steeds voort, van erger tot erger, (3) geheel *onbeschaamd* en *openbaar*, zonder deze, hunne gruwelijke boosheid, in het minste meer te bedekken of te bewimpelen, (4) zeer *stout* en *hardnekkig*, tegen alle Gods vermaningen, bestraffingen en waarschuwingen, door de Profeten, die Hij van tijd tot tijd tot hen gezonden had; — ja, tegen alle kastijdingen, straffen en oordeelen enz.; — zij bleven daar ganschelijk in volharden, (5) en eindelijk *algemeen*; het gansche volk stond aan die *twee* schrikkelijke boosheden schuldig: de overheden en de voornaamste lieden, in den burgerstaat; de Priesters, de geestelijken in de kerk waren de voorgangers; en het andere volk, jong en oud, arm en rijk, volgden hen in die boosheden na; ook zelfs de weinige vromen en Godzaligen in Juda, waren door den sterken stroom en vloed, der algemeene verdorvenheid, verre weg gesleept, in de snoode afwijking van den Heere; zoodat het eene algemeene beschuldiging is, die de Heere hier algemeen inbrengt, tegen het gansche volk, *mijn volk*, zonder iemand uit te sonderen, *heeft twee boosheden gedaan* enz.

En, indien zij durfden onderstaan, den Heere af te vragen, welke *twee boosheden* het waren, daar zij aan schuldig stonden, zoo is Hij gereed het hun te zeggen, en die beiden duidelijk te noemen.

De eerste boosheid was, *Mij, den springader* enz. De Heere willende nu de grootheid, van der Joden boosheid aanwijzen, in Hem moedwillig te verlaten, noemt zich zelve hier, den *springader des levendigen waters*. Een naam, daar zeer veel van te zeggen zoude zijn, om die in deszelfs heerlijkheid en uitgebreide beteekenis nader te verklaren. Wij moeten er nu slechts, alleen den zin kortelijk van aanwijzen. Deze Naam geeft hier eigenlijk te kennen, Gods heerlijkheid en algenoegzaamheid, en is, in eene zinnebeeldige uitdrukking hetzelfde, dat de Heere eens tot Abraham zeide: *Ik ben God de almachtige*, of de algenoegzame, die alles heb; die alles werkt; die alles kan; die alles doet en geeft, aan alle schepselen; ja, die alles ben, in allen; *wandelt daarom voor mijn aangezicht, en zijt oprecht!* Gen. XVII: 1, dat is, hangt mij onafscheidelijk aan; leeft gedurig in mijne

tegenwoordigheid; verlaat mij nooit; maar dient Mij altijd oprecht. Zoo ook hier. Dit is eene groote en gruwelijke boosheid van mijn volk, wil de Heere zeggen, dat zij mij geheel verlaten hebben, die daar alleen ben, *de springader des levendigen waters*; dat is, de algenoegzame werkmeester van alle geestelijk heil en genade; van alle leven en zaligheid; van alle goed en zegen; van alle hulp en troest; kortom, van alles wat mijn volk, naar ziel en ligchaam, in tijd en eeuwigheid, alleen gelukkig kan maken; *Ik ben de springader des levendigen waters*; Ik kan hen, door mijne magt en algenoegzaamheid, alleen helpen, zegenen bevochtigen, verkwikken, ondersteunen en bewaren; voorspoedig en vruchtbaar maken, door middel van mijn woord; door mijnen Geest, door mijne voorzienigheid; kortom, Ik ben voor hun de *fontein des levens*, Psalm XXXVI: 10; zij kunnen mijne hulp en genade, geen oogenblik ontberen: noch in hunnen uitwendigen, noch in hunnen inwendigen staat; Ik weere van hen alle kwaad, en Ik geef hun alle goed, en dat doe Ik zonder ophouden; *Ik ben de springader des levendigen waters* enz. Ziet! dit alles geeft deze zinnebeeldige beschrijving van God, hier gelijkelijk te kennen. (1) Zijne grondelooze *magt* en *algenoegzaamheid* voor Zijn volk; hoe Hij alles, alles voor hun is, en voor hun overvloed. (2) Zijne *onuitputbaarheid* voor hun; hoe zij bij Hem, nooit het minste gebrek zullen vinden, van iets, dat zij noodig hebben. (3) Zijne oneindige *goedertierenheid* en *barmhartigheid* voor hun; hoe Zijne algenoegzaamheid, nimmer voor hun gesloten is, maar altijd voor hun wijd open staat, om hen te helpen en te zegenen. (4) Zijne *bestendigheid* en *aanhoudendheid*, in hen te zegenen; hoe Hij nooit daarin ophoudt, noch in het minste stille staat, indien zij Hem, door hunne zonden, maar niet vertoornen. (5) Zijne volstrekte *noodzakelijkheid* voor hun, hoe zij Hem, geen oogenblik konden ontberen, dewijl al hunne voorspoed en gelukzaligheid, in Zijne hand was, gelijk alle bloei en vruchtbaarheid van een hof, afhangt van eene waterrijke fontein of springader die denzelven steeds bevochtigt. (6) Kortom, het geeft te kennen de *onuitsprekelijke gelukzaligheid* van een volk, dat God onder zich mag hebben en genieten

en het uiterste gebrek, ellende en rampzaligheid eens volks, dat van Hem afvalt, en Hem moet missen.

Dit zij thans genoeg gezegd, van dezen heerlijken eertitel, daar God zich zelven, hierdoor beschrijft, ofschoon er wel duizend boeken, over konden beschreven worden, om dien eenigzins, naar waarde te verklaren.

Ziet hier nu, de ontzettende en schrikkelijke boosheid, van het Joodsche volk! dezen algenoegzamen Heere en grooten God; dezen *spring-ader des levendigen waters*, hadden zij *verlaten*; dat is, zij hadden zichzelf geheel van Hem afgescheiden, en hadden Hem en Zijne dienst verlaten; zij hadden Hem, uit het midden van hen uitgeworpen, en hadden de vuile afgoden en alle ijdele toevlugten, en vleeschelijke genietingen, in Zijne plaats gesteld; zij waren geheel, een afgodisch, atheïstisch, afvallig en God verlatend volk geworden; zij hadden Hem, den Heere, hunnen God verlaten, (1) met hun *verstand*, verliezende alle kennis van hem, van Zijn Verbond, van Zijne weldaden, geboden en inzettingen, en waren tot eene uiterste hoogte van onwetenschap gekomen. (2) Zij hadden Hem verlaten, met hun *hart* en *genegenheden*: hunne liefde, geheel van Hem afgetrokken, en die alleenlijk aan de zonde, de wereld en de afgoden gevende. (3) Zij hadden Hem verlaten, met hunne *vrees*, *eerbied* en *vertrouwen* enz. door Hem dat alles geheel te onttrekken, en alleen aan hunne dreg-goden op te offeren, die aan te kleven en aan te hangen. (4) Zij hadden Zijn *Woord* en *Wet* verlaten, en dat zelve, geheel laten verloren gaan; zoo dat zij nu, als eenheidensch volk, geheel zonder Woord en Wet leefden. (5) Zij hadden Zijnen dienst verlaten, en waren daar grootelijks van afgegaan, behoudende slechts eenige weinige ledige en geestelijke Ceremoniën, meer uit eene ingewortelde gewoonte, dan uit eenige vrees Gods, die zij, door hunne schandelijke afgoderij, zelfs nog grootelijks bevleekten en bedierven; zij baden den Heere niet meer aan; zij dienden noch vreesden Hem niet meer; zij wachtten niet meer op Hem, maar zij wandelden hunne dreg-goden na, als of zij nooit iets uit staande, met den Heere gehad hadden. (6) En dit alles de-

den zij, zoo als reeds gezegd is, (a) geheel *boos* en *moedwillig*. (b) *Hardnekkig*, tegen alle bestraffingen vermaningen, zegeningen en oordeelen. (c) Geheel *onberouwelijk* en onbekeerlijk; ja, daarin dagelijks, van erger tot erger voortgaande. (d) En dat algemeen; al het volk, geene uitgezonderd, stond daaraan schuldig. — O! weik eene verbaasde en schrikkelijke *boosheid*! mogt de Heere daarvan wel niet uitroepen: *ontzet u hierover*! enz. — Ziet eens! tot welk eene hoogte, eene zichtbare kerk, of een volk Gods, allengskens met der tijd kan vervallen, als zij eens begonnen heeft, van den Heere af te wijken, en tot Hem niet wil wederkeeren. Laten toch alle de volken en kerken, daar voor schrikken! — Dit was dan hunne eene *boosheid*.

De andere was, dat zij den Heere, aldus verlaten hadden, *om zich zelven bakken uit te houwen* enz. Dit is eene spreekwijs, die waarschijnlijk ontleend is, van het gebruik in de dorre en drooge landen van het Oosten, daar men tot gerief voor menschen en beesten, vele putten, bakken en groeven, in de velden maakte, en ook langs de wegen, voor de voorbijgaande reizigers, die men dan met water vulde, op dat men daaruit drinken konde; doch welke bakken of putten dikwijls door ouderdom als anderzins, gescheurd en gebroken wierden, zoo dat zij het water niet meer houden konden, hetwelk dan, door de scheuren en gaten, telkens in den grond wegliep, en alzoo die groeven en bakken dan ledig en zonder water liet, zoodat niemand, mensch noch beest, daarvan in zijn gebrek, eenig nut konde hebben. — Bij zulke *gebrokene bakken*, die geen water houden, vergelijkt de Heere hier nu, alle de ijdele en ellendige toevlugten des Joodschen volks, die zij zich zelven verkoren hadden, met verlaten van Hem, die hun eene zoo algenoegzame fontein en *springbron van levendig water* was. — Hoedanige daar waren (1) hunne nietige *afgoden* en dreggoden, dewelken zij nu dienden, in de plaats van den waren God. — Dezen, wat eere en hoogachting, zij voor dezelve ook mogten hebben, waren nogtans slechts, als een gebroken bak of vat, ledig en zonder water; zij konden hun, niet het minste heil aanbrengen; zij konden in het minst niet

helpen, niet zegenen, niet heiligen, niet bewaren noch beschermen; niet verlossen uit ellenden en benaauwdheden. — O neen! dat alles was zoo weinig, bij deze dreggoden te vinden, als er water gevonden wordt, voor een dorstig mensch of beest, in een gebroken bak, of doorboorden put. — (2) Ook beteekenen deze *gebrokene* en waterlooze bakken ook alle die ijdele *steunsels* en toevlugten van het Joodsche volk, daar zij zich nu op vertrouwden, en in hunne verlegenheden gewoon waren zich te wenden, met verlating van den Heere hunnen God, die hen alleen helpen, beschermen en verlossen konde. — Zoodanigen waren de *Egyptenaars*, en de *Assyriërs*, met welken zij verbonden maakten, en daar zij door eene verdorven staatkunde, buiten den Heere, hunne hulp en voorspoed, alleen van verwachtende waren, gelijk een volk, dat den waren God verlaat, altijd gewoon is te doen, hangende geheel, aan de nietige hulp der menschen enz. Ziet! hoe de Heere hen daarvan, uitdrukkelijk beschuldigt vs. 16—18. Magtige Potentaten, volkeren en bondgenooten zijn, wanneer God op een volk vertoornd is, en tegen hen, ten gerigte komt, maar *gebrokene bakken* enz. (3) Ook mogen deze *gebrokene bakken* die geen water houden, hier ook beteekenen, der Joden andere steunsels, en ijdele toevlugten buiten den Heere, daar zij zich nu op vertrouwden, en hun heil en hulp van verwachtende waren, zoo als hun eigen *magt, rijkdom, wijze staatkunde, sterke steden en vestingen, magtige legers, koningen, helden*, en alles, waarop een zondig volk, buiten den Heere kan vertrouwen; doch hetwelk de Heere te Zijner tijd, in Zijnen toorn, alles in stukken slaat, en een volk doet ondervinden, dat het maar ijdele steunsels zijn, en *gebrokene bakken*. (4) Ja, deze *gebrokene bakken*, beteekenen hier ook zonder onderscheid, alle andere genietingen van het Joodsche volk, buiten God. Alle dingen der *wereld*, waarin zij zich nu vermaakten en verlustigden; daar zij hun hart en genegenheden geheel aan overgaven; hetwelk zij tot hun hoogste goed en deel stelden, en waarop zij vertrouwden: hunne wijsheid, hunne gezondheid, rijkdom, eere en hoogheid; vrede en voorspoed enz. Ja, ook zelfs hunne zonden en

goddeloosheden, waarin zij allen leefden, en dagelijks hun vermaak in zochten, waarin zij zich verlustigden als: hunne weelde en dartelheid, ijdelheid en zorgeloosheid; pracht en hovaardij; hunne onregtvaardigheid; kortom alles, waarin zij hun genoegen vonden buiten God, en waarop zij vertrouwden; het waren allemaal *gebrokene bakken* voor hun, die geen water hielden, en dit zou de Heere hun, op Zijnen tijd, tot hunne schande en verderf doen ondervinden. — (5) Eindelijk, deze *gebrokene bakken*, zijn ook hunne uitwendige en bedorven *godsdiensden*, en die geesteloze ceremoniën, die zij nog bleven waarnemen, nevens en onder hunne afgoderijen, als: dat zij een tempel hadden, offerhanden offerden, vele priesters onder zich hielden; dat zij een volk Gods waren; kinderen Abrahams; verheven en verkoren boven alle andere volken des aardbodems, en welke andere uiterlijke voorregten, zij al verder genieten mogten. Zij mogten op deze ijdele dingen ook hun vertrouwen al stellen, zoo veel zij wilden, maar de Heere verklaart die hier, allen te zamen, maar *gebrokene bakken* te zijn enz.; en dat zouden zij in een uur van ellende en benaauwdheid, metderdaad ook alzo bevinden.

Doch, hoe kwamen de Joden nu, aan zulke *gebrokene bakken* enz.? — Hoe hadden zij die, zich zelve verkregen? — Daarvan beschuldigt hun de Heere hier, en zegt, dat dit hunne andere *boosheid* was, dat zij die zich zelve hadden *uitgehouden* en gemaakt; en dat zij even, om zulks al oot te doen, Hem, den *spring-ader des levendigen waters*, zoo trouweloos verlaten hadden. — Zij hadden zich zelve, alle deze *gebrokene bakken* *uitgehouden*; (1) met grooten *arbeid* en ijver. Gelijk men niet zonder groote moeite en arbeid, waterbakken en putten, in den grond uithouwt, zoo hadden zij onvermoeid, aan dit booze werk gearbeid, om zich van God, hunnen *spring-ader*, geheel los te maken, en zich zulke rampzalige en waterlooze bakken uit te houwen. — (2) Zij hadden het ook gedaan met *grooten kosten*, gelijk als water-wellen, putten of bakken in den grond uit te houwen, een kostbaar werk is. Niet alleen hadden zij den Heere, den *spring-ader*, met alle Zijne genade en algenoezaamheid er geheel voor

overgegeven, en met verlies van Hem, hun deze ijdele en gebrokene bakken verkregen; maar zij hingen veel, van hunne tijdelijke bezittingen en rijkdom, aan de dienst van hunne afgoden, en aan de hulp, vriendschap en verbonden, van uitheemsche Koningen, die zij tot hunnen bijstand, als om loon huurden; en zij ontzagen verder geene kosten, aan hunne andere zondige genietingen van weelde, pracht, hovaardij, en andere goddeloosheden. (3) Zij hadden zich zulke *gebrokene bakken*, ook *diep* uitgehouwen, gelijk men de waterbakken doorgaans diep in den grond uithouwt. Zij hadden zich in deze hunne boosheid, diep ingewikkeld, en er zich zoo geheel aan overgegeven, dat zij er niet van af te brengen waren. Hunne waterlooze bakken, lagen zeer diep en vast, in den grond hunner harten Hoz. IX: 9, *zij hebben zich zeer diep verdorven, als in de dagen van Gibeon*. (4) Eindelijk, zij hadden zich deze bakken uitgehouwen, door *lengte van tijd*, tot dat het met hunne boosheid nu eindelijk was gekomen, tot eene zoodanige hoogte, dat de *hemelen er zich over moesten ontzetten, en zeer woest worden*. — Ziet! dit geeft dit *uithouwen van zulke gebrokene bakken*, voor zich zelven, te kennen.

En dit was nu hunne andere of tweede boosheid, waaraan zij zich hadden schuldig gemaakt, en welke de Heere hun hier te laste legt, als eene onderscheidene *boosheid* van de voorgaande; hetzij wij die hier aanmerken, als een onvermijdelijk *gevolg*, van die eerste boosheid, dat zij God, den *spring-ader* des levendigen waters verlaten hadden, als wanneer het niet anders zijn kon, of zij moesten zich zelven keeren tot allerhande goddeloosheid, ijdele steunsels, toevlugten en zondige genietingen, buiten den Heere, en *houwen zich zelven alzo, deze gebrokene bakken uit*; het zij dat wij het anders nemen, als een voorbedacht voornemen van dit volk, dat zij daarom van den Heere afgegaan waren, en Hem ganschelijk hadden verlaten, op dat zij alzo vrijheid en gelegenheid mogten hebben, om zich zelven, zulke *gebrokene bakken uit te houwen*, en geheel losbandig, buiten en zonder God, in alle goddeloosheid en afgoderij te leven. Hoe het zij, de Heere stelt het

een en ander, met regt ter neder, als *twee zeer schrikkelijke en verfoeilijke boosheden*, die *Zijn volk gedaan had*, en daar Hij het nog geheel onberouwelijk, en onbekeerlijk, op dezen tijd in vond leggen.

En ziet! deze twee schrikkelijke *boosheden*, waren nu de rampzalige spring-aders (1) van alle hunne andere zonden en goddeloosheden, waar van zij in deze profetie van Jeremia, nog verder zoo overvloedig beschuldigd, en waarover zij zoo zwaarlijk bestraft en bedreigd worden. Door deze twee, wijdt geopende deuren of sluizen, was er eene schrikkelijke zondvloed van bederf, en allerhande goddeloosheid in gekomen, die nu het gansche land, aller wegen overstroomde. (2) Het waren ook de spring-aders, van alle die kwaade straffen en oordeelen, die hen nu zoo zeer drukten, en waardoor hun staat nu al reeds gekomen was, tot op den uitersten oever van zijn verderf en ondergang; gelijk dit ook verder, uit deze profetie te zien is. (3) En het waren eindelijk de spring-aders, van dat schrikkelijk en vreesselijk verderf, dat hun kort daarna is overgekomen, door Nebukadnezar, den Koning van Babel, die de scherpe roede en geesel, in Gods hand was, om dit gruwelijke kwaad en volk te straffen, zoo als mede klaar genoeg te zien is, in deze profetie.

Nadat wij alzo den droevigen, en geheel rampzaligen staat, van het oude Joodsche volk volgens onzen Tekst, beschouwd hebben, zoo moeten wij ons nu helaas! begeven tot een ander volk, dat wij in den grond, weinig beter voor God zullen bevinden, indien wij maar oogen mogten hebben, omdat zelve regt te bezien; ik meen, het ongelukkig en rampzalig volk van Nederland, waar onder wij allen mede behooren. Hierom roept de Allerhoogste God nu, op dezen dag, mede luide uit, voor onze ooren, en tot de hemelen, op dat die zich daarover ook ontzetten, en zeer woest zouden worden: *mijn volk*, het volk van Nederland, heeft *twee boosheden gedaan*. — Hij erkent Nederlandsch volk, en ons allen te zamen, nog heden voor *Zijn volk*, niettegenstaande onze schrikkelijke boosheid en afval van Hem; en dat wij ons zelven nu ook *bakken hebben uitgehouden* enz.

Mijn volk zegt Hij van ons (1) omdat Hij ons wel eer tot Zijn volk, op eene bijzondere wijze, en op grond van het algemeen verbond der zaligheid, onder het Nieuwe Testament opgericht, met de geheele wereld heeft aangenomen. (2) Ons uit het rampzalige Anti-Christendom, en uit den heeten oven der Spaansche dienstbaarheid en verdrukking, zoo wonderlijk heeft uitgeleid. (3) Omdat Hij ons Zijnen heiligen dienst, Woord en zuivere ordonnantiën geschonken heeft, boven zeer vele andere volkeren des aardbodems; ook zelfs die het Christendom belijden, maar die Hij, in het afgodisch papendom heeft gelaten; onderdemagt der Anti-Christische duisternis. (4) Omdat Hij ons alzoo geholpen, gezegend en verhoogd heeft, dat wij een zeer gelukkig, en aanzienlijk volk, op den aardbodem geworden zijn, tot welke de rijke schatten, van Oosten en Westen, en van alle kanten zijn toegevloed. (5) En omdat Hij ons, tot hiertoe, nog zoo genadig bewaard en beschermd heeft, en ons uit zoo menigvuldige gevaren, telkens geholpen en verlost heeft. — Ziet! uit hooide van dit alles, blijft ons de Heere, in Zijne onveranderlijke genade en getrouwheid, nog heden Zijn volk noemen, en ons als zoodanig houden en erkennen, niettegenstaande wij helaas! nu van onzen kant, geene gedaante meer, van een waar volk Gods vertoonen. *Mijn volk*, zegt nogtans de Heere nu nog van Nederland, en van ons allen, die hier te zamen bijeen zijn!

Och! of de Heere onze God, nu ook nog wat goeds van ons te zeggen hadde! maar helaas! het is al heel wat anders; Hij beschuldigt ons hiermede, gelijk Hij oudtijds het Joodsche volk deed, roepende: *Mijn volk*, het volk van Nederland, heeft twee boosheden gedaan; niet, dat wij maar alleen, aan twee enkele boosheden schuldig staan, want ons Land is nu geheel vol, van goddeloosheden en boosheden, even als een kooi vol is, van onreine vogelen; maar Nederland staat nu mede, voor den Heere schuldig, aan twee zeer groote, voornamen en schrikkelijke boosheden, die de spring-aders zijn, van alle onze andere zonden, wederf, ranpen en ellenden, die alreeds als geheel ongeneeslijk voorkomen.

Onze eene groote boosheid is mede, gelijk het was

met het jodendom, dat wij den Heere onzen God, den *spring-ader* enz., *verlaten hebben*. O! dit is de groote hoofd-zonde van het volk van Nederland, en van ons allen te zamen: klein en groot, jong en oud enz., — *zij hebben Mij*, den *spring-ader* enz., zegt de Heere, *verlaten*; zij zijn van Mij afgevallen; zij hebben Mij den nek toegekeerd, en Ik ben ganschelijk bij hen, in verachting gekomen. Ten zij wij allen, op dezen dag van deze schrikkelijke boosheid, voor den Heere, eene ware en regt ootmoedige belijdenis doen: en ten zij dat geschiede van een aanmerkelijk gedeelte, van 's Lands inwoonderen: kleinen en grooten, zoo zal deze bede-dag, geen meer vrucht doen, dan alle de voorgaanden tothiertoe, onder ons gedaan hebben. Nogtans vreesik grootelijks, dat, wat uitwendige vertooning van boete en godvrucht, wij nu ook op dezen dag, door het gansche Land, mogen maken, dat, noch Regenten, noch kerkelijken, noch de andere inwoners van het Land zullen willen, om dit met ware gebrokenheid nu, voor den Heere te belijden, dat wij *Hem den spring-ader* enz., waarlijk *verlaten hebben*; want, zal bijkans een ieder hier, bij zich zelve zeggen: wij mogen ook al aan vele zonden, tegen den Heere schuldig staan, gelijk er toch geen volk zonder zonden, op den aardbodem leeft, maar, dat wij nu den Heere ganschelijk *verlaten* zouden hebben, en geheel van Hem afgeweken zijn, dat blijkt anders, uit de ware Godsdienst regt en gerechtigheid, en vele andere goede dingen, die wij immers tot hiertoe nog, onder ons behouden hebben, met verwerping en uitsluiting van openbare afgoderij, en andere dwalende religiën. — Ziet! deze dingen zijn, te dezen dage, nog als een voorhangsel, voor de oogen van al het volk, dat zij hunnen schandelijken afval, en verlating van God, niet kunnen zien, noch bekennen, en daarom zal het nu, ons werk moeten zijn, daar elk onzer, in het bijzonder, in des Heeren Gods Naam, en op Zijn uitdrukkelijk bevel, nader van te overtuigen; want de Heere staat daar, met deze zware beschuldiging, nu voor onze deur, en roept op dezen dag uit, van geheel Nederland: *Mij, den spring-ader* enz.; *hebben zij verlaten*; en dit wil Hij ons, en al het blinde volk

des Lands, nu zelve nader bewijzen. Och! of wij dan nu maar eens, allen te zamen, wilden hooren, naar den Heere, onzen God, die nog heden, door Zijn Woord en dienaren, tot ons spreekt, en met ons handelt; of Hij ons, onze schuld en boosheid, ook nog mogte doen zien, ten einde wij op heden nog eens geheel verstomd en beschaamd, voor Hem staan mogten!

1. Gij Regenten en Overheden dezes Lands, gij hoofden en aanzienlijken des volks, gij lieden hebt den Heere, onzen God, al sedert lang beginnen te *verlaten*; (1) mits dien Gij niet, naar behooren gepast, gewaakt en gezorgd hebt, voor Zijne heilige eere, Woord, wetten en dienst, hier in dit land; en wanneer wij Gods wetten, en eere en dienst verlaten, door daar niet behoorlijk de hand aan te houden, dan verlaten wij God zelve, die van zijne heilige wetten, eere en dienst, nooit wil gescheiden zijn. Dit is dan eene der grootste zonden, van onze Regenten en Overheden, waar in zij, den allerhoogsten God *verlaten hebben*; zij hebben, door hun verzuim; en uit gebrek van genoegzaame vreeze Gods, Zijne heilige wetten en dienst, onder het volk allengskens, in groote verachting laten komen; zij hebben aangezien en toegelaten, dat het volk zeer schrikkelijk heeft beginnen te zondigen, tegen de beide tafelen van de wet, in dronkenschap, vloeken, zweeren, lasteren, sabbath schenden, hoererij, openlijke afgoden- en beelden-dienst en allerhande God lasterende ketterijen; ja, in duizend andere zonden en goddeloosheden, die nu als een zond-vloed, in dit land zijn ingebroken, en het zelve aller wegen, gelijk als overstroomd hebben, dewijl onze Overheden, tegen dit alles, niet vromelijk, als Gods amtslieden en stedehouders hebben gezorgd, gewaakt en gearbeid, door allerhande heilzame middelen, maar de zonden des lands, slechts zoo hebben aangezien, zoo staan zij nu op dezen dag schuldig, aan een snood *verlaten* van God, den spring-ader des levendigen waters, die dit land alleen slechts met heil en zegen kan bevochtigen. (2) Ten anderen, zoo hebben ook onze Overheden, den Heere verlaten, met hun eigen personeel voorbeeld, verlatende Zijne heilige wegen, en zich begevende tot een zeer zondigen,

ijdel en bedorven wandel, levende de meesten hunner, in eene groote ongodsdienstigheid, weelde, dardelheid, schrikkelijke pracht en hovaardij, en verder in allerhande zonden, tegen de beide tafelen der wet; hierdoor hebben zij, met hun ergerlijk voorbeeld, niet weinig geholpen, om het volk achter zich, van den Heere en Zijne heilige geboden af te leiden, en tot verlating van God te brengen, volgens het gemeene spreekwoord, zoo de Meester is, zoo is de knecht; gelijk de Koning is, alzoo is de onderdaan; daar de Overheden, als Gods stedehouders verplicht zijn, hunne onderdanen, met eenen vromen en heiligen wandel, in alle dingen voor te gaan, en hen alzoo tot de ware vreeze Gods, gedurig op te wekken; het is niet om te zeggen, hoe zeer de Regenten, het volk des lands in de vreeze Gods kunnen houden, wanneer zij getrouwelijk voor de wetten, de eere en den dienst Gods willen waken, en met hun eigen voorbeeld, vromelijk voor de oogen des volks wandelen; maar, omdat Nederlands Overheden dit, tot op dezen dag toe, in den hoogsten graad verzuimd hebben te doen en hun schandelijk verzuim allengskens meer en meer is toegenomen, en allengskens tot eene zoodanige hoogte is opgeklommen, zoo roept de Heere nu luid, van hen uit in de eerste plaats, dat zij deze groote *boosheid gedaan hebben* van Hem, den *spring-ader* enz. te *verlaten*.

2. In de tweede plaats, staan hier ook grootelijks, aan deze boosheid schuldig, de *Leeraars*, de priesters en de geestelijke voorgangers en bestuurders, in Neerlands kerk; o! hoe zeer hebben dezen nu ook God, den *spring-ader* enz. niet *verlaten*! (1) Door hun schrikkelijk verzuimen en bederven, van alle zaken, van des Heeren heiligen dienst; zij staan hier aller schuldigst voor God, dat onder hunne handen, het geheele kerkelijke wezen in het land, bijna nu is vervallen, tot eene enkele ceremonie, en geestelooze sleur godsdienst, welke in den grond niet anders is, dan eene openlijke verlating van God en Zijn dien dienst, en eene omkeering van dezelve, in enkele geveinsdheid en vervloekte huichelarij, in duizend dingen en meer, zijn de kerk-dienaars en Leeraars nu, van God en Zijn heilig woord en wet afgeweken; en

door hun schandelijk verzuim, ongodsdienstigheid, ongodvruchtigheid en afwijking van den Heere, zijn de slui-zen, als het ware, wijd open gezet, waar door alle bederf en goddeloosheid, en een geheel werelds wezen, in de kerke Gods, met kracht is ingeslopen, en alle de heilige dingen, nu gelijkelijk, als overstroomd zijn. (2) Ook hebben onze geestelijken, nu God verlaten, met hunnen wandel; zij laten Gods heilige wetten liggen, en hebben die alleen slechts in den mond; maar zij schenden, en overtreden die dagelijks, in duizend, duizend dingen; men heeft maar alleen den wandel in te zien, van Neêrlands Predikanten, Ouderlingen, Diakenen, Schoolmeesters, om er van uit te roepen: de vreeze Gods, is niet voor hunne oogen; maar zij zijn verlaters des Heeren; vergeters van den berg van Gods heiligheid! zij hebben hunne overtredingen tegen den Heere, zeer vele gemaakt! — O! daar ware nu wel een groot boek te schrijven, alleen van de zonden van de Leeraars; en van de geestelijken van onzen tijd, waarop men wel, met groote letteren mogt schrijven: Neêrlands kerkelijken, *hebben God, den spring-ader enz., verlaten.*

3, Daar het helaas! aldus gesteld is met de hoofden en de voorgangers, in den burgerstaat, en in de Kerk, wat kan men daar toch, van het andere *volk*, des Lands, anders verwachten, dan dat het ook een geheel bedorven, goddeloos en God-verlatend volk moet zijn, dat op het voetspoor, van hunne kwade leidlieden, ook van den Heere geheel afwijkt. O! dit is heden, Nederlands groote zonde en boosheid, dat het God, Zijn spring-ader heeft *verlaten!* — Dit doet al het volk in 't gemeen, en elk in het bijzonder! (1) wij hebben den Heere verlaten met ons *verstand*, verachtende Zijn Woord en waarheid, waardoor er eene schrikkelijke onkunde van God, en eene beestachtige onwetenschap, onder de menschen gekomen is, niettegenstaande wij, gelijk als bedekt zijn, onder eene wolk van doode letterkennis. (2) Wij hebben God verlaten met ons *hart* en genegenheden, daardoor is de grootste losbandigheid, bedorvenheid, geveinsdheid, ijdelheid en schennis der Wet, onder ons gekomen, die met geene pen te beschrijven, noch met geene tong uit te spreken is. — Alle de inwo-

ners des Lands, tot de kleinste kinderen toe, hebben hunnen weg nu schrikkelijk voor den Heere bedorven, en leven nu, naar de wijze der Heidenen, onder een schijn en gedaante van het Christendom. (3) Wij hebben Gods *Geest* verlaten, den spring-ader enz., daar al ons waarachtig goed van moet voortkomen. Hierdoor zijn wij nu geworden een, ten uitersten dood, geesteloos, goddeloos, zorgeloos, ongevoelig en onbekeerlijk volk, wier geheele Godsdienst maar in enkele sleur en geveinsdheid is, en aan welke geene middelen van genade, hoe krachtig en menigvuldig die ook zijn mogen, in het minst meer kunnen helpen. — (4) Kortom, wij hebben het geheele *wezen des Christendoms*, en al wat heilig en Goddelijk is nu verlaten; daar mede, heeft Neêrlands volk nu alle vreeze Gods, gelijk als verworpen en afgelegd; een ieder leeft naar zijn eigen zin en lust, en zondigt onbeschroomd, zoo veel en zoo weinig, als hij dat begeerte doen; alleen de gemeene banden, van geweten en eerlijkheid, houden er nog velen, van openbare laster en ergernis terug; maar de ware vreeze Gods, het hartelijk berouw over de zonden, het opregte geloof in den Heere Jezus, en eene teedere godzaligheid, en waarachtige heiligheid in hart en wandel, zijn nu, met God zelve, den spring-ader enz. reeds uit dit Land geweken. O! mijne vrienden! wat wij ook al hebben mogen, wij hebben God niet meer met ons; Hij is reeds verre van ons geweken; wij hebben zelve den spring-ader *verlaten*; dit is onze eene schrikkelijke boosheid, die ook algemeen is, op dezen dag; daar over roept God nu luide, dat schrikkelijke wee, van den hemel uit, over ons gansche Land, en over alle deszelfs inwoners, klein en groot, jong en oud, arm en rijk, *wee! den zondigen volke!* enz. Jes. I vs. 4.

4 Maar wij hebben het, bij deze eene boosheid, nog geenszins gelaten; neen, maar wij hebben ook *twee boosheden gedaan*; wij hebben *ons zelve* hier bij, *ook bakken uitgehouwen* enz. — Nu wij God helaas! zoo schandelijk verlaten hebben, nu hebben wij ons gansche Land vervuld en doorgraven, met ledige spring-adern, en met gebrokene bakken, daar wij nu buiten God, ons heil en zegen, hulp en ver-

lossing, troost en genoegen in zoeken. — Nederlands volk heeft zich nu bijzonder, deze drie gebrokene bakken uitgehouwen, nu zij God, hunne spring-ader verlaten hebben: (1) De gebroken bak, van aller hande ijdele *toevlugten*, daar zij nu, in plaats van op God den Heere, hun vertrouwen stellen, te weten, hun uitwendige magt en voorspoed; de sterkte van hun Land en steden; hunne legers en krijshelden, en hunne schepen ter zee; hunne verbonden met uitheemsche Koningen en Vorsten; hunne Regenten en Overheden; hunne religie of Godsdienst, hoe schrikkelijk bedorven en verbroken die ook zijn moge; als mede Gods hulp en verlossing, in vorige tijden aan ons bewezen; en dan nog eene menigte van andere dingen, die elk in zijn eigen hart, in de plaats van God oprigt, tot gronden van een valsch en bedriegelijk vertrouwen. — Ziet! op alle zoodanige gebroken bakken, en ledige spring-aders, steunt en rust Nederlands domme volk nu; daarvan verwachten zij het heil des Lands, en van hunne eigene zielen; maar de Heere God is, en blijft bij hen in verlating en vergetelheid, ofschoon Hij alleen, de *spring-ader is des levendigen waters*. (2) De tweede gebrokene bak, van het volk van Nederland is de *wereld*, met hare ijdelheid. — De wereld is nu de God, of liever de afgod, van al het volk geworden, sedert het den Heere, den waren God, zoo schandelijk verlaten heeft; het zijn nu allen lieden van de aarde, welker goed en deel in dit leven is. — Het volk, en wij allen te zamen, dienen nu maar de wereld en de schepselen; een hooger goed wordt er niet gekend noch begeerd. Hier van daan, al dat jagen naar wereldsche eere en hoogheid, goederen en bezittingen; dagelijksche plaisieren en vermaken buiten God, waaraan al het volk, nu geheel is overgegeven; maar God, en de dingen van den hemel helaas! daar naar wordt haast van niemand, ernstig gezocht; nooit is het werelds wezen, en de aardsgezindheid, tot zulk eene schrikkelijke hoogte, onder de menschen opgeklommen, dan in dezen tijd. Niemand heeft zich bijna met ernst, over God en Zijne eeuwige zaligheid bekommerd. (3) De derde gebroken bak, van Nederlands volk is, de *inbeelding van eene eigene gerechtigheid*. o! Hierop steunt meest al het volk;

hierop rusten en vertrouwen zij, midden in alle hunne goddeloosheid, dat zij het tegen God, nog zoo niet verderven, dat er een wezenlijk gevaar, van hel en verdoemenis voor hunne zonden zijn. Zij beelden zich in, dat zij vroomheid genoeg bezitten, als zij maar niet geheel losbandig, in alle openbare zonden leven, en nog eene burgerlijke eerlijkheid, en eenig gebruik of oefening van Godsdienst, aan de hand hebben; hiermede stellen de menschen zich te vrede, en willen van hunne zonden en ellenden, en van Gods toorn, en van het gevaar hunner zielen niet hooren. Daarom haten zij, alle getrouwe en ernstige prediking, of blijven er altijd slechts, geheel onverschillig en zorgeloos onder. De bekeering tot God, is bij hun eene ligte en gemakkelijke zaak, die haast wel genoeg gedaan is, op een dood-bedde, of door eenige uiterlijke werken, die zij goed heeten. En dit is zoo de gesteldheid, van meest al het volk, in dezen tijd; daarom doet de prediking van Gods Woord, ook bijna nergens eenig nut; want in alle onze gemeenten, is het volk bij zich zelven regtvaardig, en heeft de bekeering niet nodig. En dit maakt, dat alles wat er is, maar altijd zorgeloos, in zijne zonden blijft leven, en in het minst geene acht geeft, op alle vermaningen, bestraffingen en bedreigingen, van des Heeren Woord, dat nu slechts, als een dood ding is geworden, in den mond der Leeraren.

Ziet daar! deze twee schrikkelijke *boosheden*, heeft Nederland nu *gedaan*, en heeft die gebragt tot eene zoodanige hoogte in dezen tijd, als nooit voorheen, meer gezien noch gehoord is; — en daarin gaan zij helaas! van jaar tot jaar maar voort, en worden er hoe langer hoe verstokter, en onbekeerlijker onder; zoodat er, als geene hope, van eenige beterschap, meer schijnt overgebleven te zijn; en er is niet een inwoner, in het gausche land, die aan deze *twee boosheden*, niet minder of meerder, voor den Heere schuldig staat; zelfs het beste volk dat er is, het volk des Heeren, het wedergeboren en bekeerde Christenvolk in Nederland, o! hoe grootelijks hebben zij den Heere hunnen God, den *spring-ader* niet mede verlaten, en zich zelven bakken uitgehouwen enz. — Ik geloof niet, dat er ooit een laauwer, doodiger,

zorgelooser, blinder en slordiger Christendom elders geweest is dan nu, bij het tegenwoordige, geesteloze en vervallen Christendom van Nederland. O! wie is magtig, om het uit te spreken, hoe verre zelfs ook de ware godzaligen nu, in dezen tijd van God zijn vervreemd en afgeweken, en den eenigen rotssteen en spring-ader van al hun heil verlaten hebben, en met welke ledige spring-aders en gebroken bakken, dit heilige volk helaas! zich nu niet al behelpt. Ach! zij moeten in het minste geene oogen hebben, die er niet iets van zien kunnen. Maar wanneer zouden wij eindigen, als wij ons hierover verder in bijzonderheden wilden uitlaten? het is toch de gedurige stoffe van des Heeren bestraffing, bijna in elke predikatie.

En ziet! deze *twee* schrikkelijke *boosheden* van Nederlands volk, zijn nu tevens ook de twee bronnen en spring-aders, van Gods vreeselijken toorn, en van alle die droevige oordeelen en ellenden, waarmede ons land tegenwoordig, van alle kanten zoo zwaar gedrukt, en van tijd tot tijd geslagen en bezocht wordt, en die niet anders dan een haastig verderf en ondergang voor het geheele land, en voor alle deszelfs goddelooze inwoners voorspellen, gelijk wij dat in het namiddag-uur, met Gods bijstand nader hopen voor te dragen; want, waar de Heere God, van een volk ooit *verlaten wordt*, met eene blijvende, en zelfs meer en meer toenemende verlating, en daar een volk tot God niet wil wederkeeren, maar zich onverzettelijk houdt aan hunne *gebrokene bakken* die zij zich zelfven *uitgehouden* hebben, daar moet de Heere God, noodzakelijk toonen, dat zij Hem, den *spring-ader* van alle heil en voorspoed, en van *het levendige water*, verloren en verlaten hebben; en dat hunne eigene spring-aders en bakken, die zij zich zelfven *uitgehouden* hebben, alleenlijk maar *gebrokene bakken* zijn, die *geen water houden*. — En hieruit spruit dan een gansche zondvloed van straffen en oordeelen, voor een dusdanig volk voort; deweken, indien zij hen tot God, hunnen springader, niet kunnen doen wederkeeren, maar zij integendeel daar onder ongevoeilig blijven, en nadat zij meer geslagen worden, des afvals ook te meerder maken, dan noodzakelijk de droevige voorboden moeten worden, van hun gewis

verderf, en nakenden ondergang; want, of een volk dat God heeft verlaten, en alleen tot gebrokene bakken gegaan is, moet noodzakelijk onder Zijne oordeelen, of getuchtigd en gebeterd, of anders eindelijk geheel verteed en verdorven worden.

O! mijne vrienden! laat ik nu eindelijk mij gaan begeven, om deze mijne redevoering, en deze groote en gewichtige stoffe, voor u te sluiten. — Wij zijn hier nu allen gezamenlijk voor den hoogen en Heiligen God, op dezen dag bijeen, tot een werk van buitengewone boete en bekeering, of er ook nog mogelijk eenige verlenging van onzen vrede, of eenige genade Gods, voor ons te bekomen ware. — Maar gaat nu ieder hier eens, in uw eigen geweten, en schudt eens den boezem van uw hart voor den Alwetenden God uit! — Gij hebt nu des Heeren twist en zware beschuldigingen tegen ons allen gehoord; *mijn volk* zegt Hij, het volk van Nederland *heeft twee boosheden gedaan*; en Hij heeft ons deze boosheden nader en uitgebreid voor oogen gesteld, waarin dezelve toch bestaan. — Och! zegt mij nu toch eens, welke *belijdenis* kunt gij nu eerst allen te zamen, voor u eigen zelve daarvan doen, voor den Heere? Kunt gij nu ook (1) zeggen ik ben de man of vrouw, het kind of de jongeling, die deze *twee* schrikkelijke *boosheden*, tegen God den Heere, *waarlijk gedaan heb*? Ik ben het, die Hem, den *spring-ader* enz. verlaten heb, en die *mij-zelve* tot hiertoe, alleenlijk *bakken heb uitgehouden, die geen water houden*. — O! wie is er toch hier onder ons, die nu heden bereid is, eene zoodanige belijdenis, opregt voor den Heere te doen, en dat eerst, en voor alles van zich zelve in het bijzonder; want ik kan u, in des Heeren Heiligen Naam verzekeren, dat indien gij nu, op dezen dag, tot zoodanige belijdenis, met uw gansche hart, niet wilt of kunt komen, gij dezen plegtigen vast en bededag dan, door uwe onboetvaardigheid, ganschelijk zult ontheiligen, en dat gij er uwe schuld voor God, op het hoogst, mede zult verzwaren. — Indien Nederlands volk op dezen dag, niet voor God staat, in zoodanige opregte belijdenis, zoo zal die dag niet anders wezen, dan een algemeene gruweldag, waarover de Heilige en Almagtige God, welhaast Zij-

nen toorn van den hemel zal komen openbaren. — (2) Maar mijne vrienden! indien gij nu dan meent, heden van u zelve, eene zoodanige belijdenis, voor den hoogen God te doen; Och! zijt dan toch wel bedacht, om daar mede niet te spotten! antwoordt mij tot dat einde nog eens verder, welke *boete* en *vernedering* gij, over deze twee boosheden nu kunt doen, of genegen zijt te doen, voor dien God, dien gij zoo zwaar beleedigd hebt? Want, de *hemelen* moeten zich, over deze *boosheden ontzetten*, en zeer *woest worden*, gelijk de Heere hun gebiedt, omdat het zonden en boosheden zijn, van eene allerschrikkelijkste natuur. Wat meent gij, dat de Heere daarover eene kale, drooge en hartelooze belijdenis, van onze hand zoude aannemen? — Zijt verzekerd! dat Hij ze niet voor aangenaam zal opnemen, ten zij wij van de gruwelijkheid onzer boosheden overtuigd, daarover waarlijk beschaamd staan voor den Heere, met een innig berouw, en droefheid des geestes, en onder eene heilige verslagenheid en nederbuiging, onder Zijne regtvaardige straffen en oordeelen; even als eene vrouw zoude gesteld zijn, die haren eigen en wettigen man verlaten, en met vele boeleerders, lang achtereen geboeleerd hebbende, nu tot haren man ten laatste wederkeert, en hare schrikkelijke misdaden, voor hem komt te belijden. — En daarom gijlieden! allen die op dezen dag, eene belijdenis van uwe boosheden, voor den Heere zoudt willen doen; o! onderzoekt toch wel ter degen, welke hartelijke schaamte en berouw daar in u is; welke vernedering en verslagenheid, voor dien hoogen en heiligen God, dien gij zoo allerschrikkelijkst beleedigd hebt; welke nederbuiging des harten, onder de regtvaardige straffen en oordeelen, die Hij u tot kastijding en beproeving zal opleggen; welk waarachtig verlangen gij in u gevoelt, naar Zijne verzoening en genade in Christus, en welke opregte begeerte en lust, tot eene ongeveinsde bekeering, tot op dezen dag! of gij nu ook waarlijk voornemens zijt, met Zijne genade, om zonder eenig onderscheid, alle uwe *gebroken bakken*, ganschelijk te verlaten, en den Heere uwen God, weder alleen, voor uwen *spring-ader* te omhelzen, en Hem altijd bestendig, voortaan daarvoor te hou-

den? — o vrienden! gaat daar op nu allen te samen henen, en onderzoekt en beproeft u zelve hartgrondig, over deze dingen! Ach! dat de Heere daartoe, aan een ieder Zijne genade verleene, dat wij allen, onze *twee* groote *boosheden*, eens zoodanig bij het licht van Zijnen Geest, mogten kennen, dat wij daarvan nu, eene zoo goede en waarachtige belijdenis mogten doen, als met de plicht van dezen grooten dag overeenkomt! Amen.